

ФІНАНСИ. ПОДАТКИ. КРЕДИТ

УДК 330.322:519.866

А. СИДОРОВА,
професор, доктор економічних наук,
Г. АНІСІМОВА,
кандидат економічних наук
(Донецьк)

КІЛЬКІСНА ОЦІНКА УЗГОДЖЕНОСТІ ІНТЕРЕСІВ СУБ'ЄКТІВ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТИВАННЯ

Розглянуто питання узгодженості інтересів суб'єктів іноземного інвестування. Представлено підхід і здійснено оцінку цього процесу шляхом розрахунку величини кута між трьома векторами, які відображають ступінь реалізації інтересів кожного з учасників іноземного інвестування. Запропоновано метод оцінки структурної узгодженості іноземного інвестування видів економічної діяльності за допомогою коефіцієнта рангової кореляції.

У сучасних умовах існує об'єктивна необхідність активізації інвестиційної діяльності в Україні для створення конкурентоспроможних економічних систем, модернізації та реконструкції діючих структур, забезпечення диверсифікованості капіталу в напрямі інноваційно орієнтованих структурних перетворень в економіці.

В умовах істотного дефіциту власних коштів для інвестування особливої актуальності набувають питання залучення іноземних інвестицій в економіку України. Іноземні капіталовкладення здатні компенсувати нестачу внутрішніх ресурсів і принести країні значні економічні вигоди. Таким чином, іноземні інвестиції є додатковим джерелом економічного розвитку України за умови недостатнього обсягу власних коштів.

Питання іноземного інвестування та підходи щодо його управління дослідили такі зарубіжні та вітчизняні вчені, як Дж. Стігліц, У. Баффет, Б. Грем, І. Бланк, А. Пересада, А. Вовчак, В. Мірошник, В. Козюк, А. Андріанов, Н. Лахметкіна, Т. Майорова та інші. Проте залишаються актуальними питання кількісної оцінки характеристик іноземного інвестування, а також узгодженості інтересів його суб'єктів для забезпечення економічного зростання країни-реципієнта.

З огляду на це, метою даної статті є статистична оцінка узгодженості інтересів суб'єктів іноземного інвестування для забезпечення ефективного використання інвестиційних ресурсів та економічного зростання. Сьогодні мету економічної розбудови України визначено в Концепції проекту "Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2017 року"¹ як "підвищення конкурентоспроможності економіки за рахунок створення сучасного, інтегрованого у світове виробництво промислового комплексу", а також як його інноваційний розвиток. У кризових умовах забезпечити його за рахунок власних коштів важко, тому існує потреба в залученні іноземних інвестицій в економіку країни. Однак при цьому цілі та мотиви іноземного інвестування можуть

¹ Див.: <http://www.industry.gov.ua>.

не збігатися з інтересами економічного розвитку країни та суспільства. За таких умов для досягнення мультиплікативного ефекту економічного розвитку необхідно узгоджувати інтереси всіх учасників інвестування.

За останні роки глобалізація стала частиною корпоративної стратегії, а прямі іноземні інвестиції (ПІІ) — не просто можливими, а і невід’ємними її складовими. При цьому об’єктивно виникають проблеми ефективного управління іноземним інвестуванням, а також забезпечення узгодженості інтересів його учасників. Розв’язання цих питань можливе тільки після чіткого визначення державою цільових орієнтирів економічного розвитку, вибору найефективніших видів і форм іноземного інвестування, а також оцінки узгодженості інтересів його суб’єктів.

У даній статті учасниками іноземного інвестування визначено державу, іноземних інвесторів та суб’єктів господарювання. Кожен з учасників цього процесу сподівається одержати певні економічні вигоди. Так, держава заінтересована в залученні додаткового капіталу та нових технологій, що за умови успішної реалізації проектів приведе до економічного зростання і загального соціального ефекту (створення нових робочих місць, розвитку інфраструктури тощо), суб’єкти господарювання — у збереженні стабільності та подальшому розвитку підприємства, а також в отриманні своєї частки прибутку від реалізовуваних проектів, у свою чергу, іноземні інвестори — в одержанні максимального прибутку від інвестування та в набутті контролю над підприємством, що може в деяких випадках суперечити, наприклад, цілям соціального розвитку держави. Процес іноземного інвестування пов’язаний з великим ризиком для країни-реципієнта, оскільки не завжди можна визначити справжню мету і мотиви дій іноземних інвесторів. Так, на думку відомого зарубіжного фахівця з інвестування Б. Грема ², рішення інвестора вкласти гроші в економіку країни не завжди приносить позитивний для держави результат. Інвестиції можуть виявитися просто спекуляцією. Чи буде конкретне вкладення грошей в об’єкти інвестування вважатися спекуляцією або інвестицією? Це визначається, головним чином, намірами іноземного інвестора, а не характером операцій.

Сьогодні іноземні інвестори в Україні найбільш охочекладають кошти в короткострокові проекти, зокрема у торгівлю та добувну галузь. Так, у 2009 р. до них надійшло, відповідно, 1,13 млрд. і 4,22 млрд. дол. іноземних інвестицій ³. Але у довгостроковій перспективі вкладення коштів у видобувну промисловість призведе не до економічного зростання, а до виснаження ресурсної бази нашої країни.

Як справедливо зазначає Нобелівський лауреат з економіки Дж. Стігліц, “такі інвестиції мають також і негативні результати, і часто вони не сприяють економічному зростанню. Доходи, що приносять інвестиції в добувну галузь, можуть бути неоціненними, але розвиток означає певні перетворення в суспільстві. Інвестиції у добувну промисловість... крім видобування ресурсів мало що дають для перетворень, необхідних розвитку. Вони можуть допомогти в створенні “подвійної” економіки — економіки з наявністю “грошових мішків”. Але “подвійна” економіка — це нерозвинута економіка” ⁴.

Водночас світовим співтовариством визнана важливість довгострокових і взаємовигідних відносин між суб’єктами у процесі іноземного інвестування, що

² Див.: Гр е м Б., Ц в е й г Д ж. Разумный инвестор. М., “Вильямс”, 2006, с. 25–32.

³ Див.: <http://ukrstat.gov.ua>.

⁴ С т і г л і ц Д ж. Глобалізація та її тягар. (Пер. з англ.). К., “КМ Академія”, 2003, с. 83.

дістало відображення у визначенні ПІІ у доповідях ООН. Так, ПІІ є інвестиціями, які передбачають довгострокові відносини (інтерес і контроль одиниці-резидента в одній країні (інвестор) над підприємством-резидентом в іншій країні) ⁵. Також необхідно враховувати той факт, що іноземні інвестиції є певною мірою проникненням капіталу в економіку країни: конкуренти поступово один за одним виходять на ринок, а ПІІ можуть стимулювати інші інвестиції, створюючи при цьому ланцюжок постачальників або провайдерів бізнес-послуг. Тому короткострокову перспективу для потоків іноземних інвестицій частково теж можна вважати сприятливою. Щоб процес іноземного інвестування сприяв економічному зростанню країни, забезпечував іноземному інвестору одержання прибутку, а суб'єктам господарювання – економічні вигоди від інвестицій на мікрорівні, необхідними є:

- наявність об'єктів інвестування, привабливих для інвестора;
- створення сприятливого інвестиційного клімату в країні;
- безпосередньо іноземні інвестиції.

Наявність кожної з цих умов окремо не забезпечує економічного зростання, лише реалізація комплексу необхідних заходів щодо залучення та ефективного використання іноземних інвестицій приведе до бажаного результату.

У таких умовах необхідно визначити принципи узгодження управління процесом іноземного інвестування. Насамперед, будь-яке управлінське рішення повинне враховувати інтереси всіх суб'єктів інвестування, узгоджені з національними інтересами. Ідеальними варіантами таких рішень є компроміси (стійкі за Нешем і рівноважні за Парето) ⁶, реалізація яких майже неможлива на практиці. Однак принцип рівноваги повинен ураховуватися не тільки в статичі, але й у динаміці економічних процесів. Виконання цих умов у процесі іноземного інвестування забезпечить економічний розвиток країни в довгостроковій перспективі, а також найвищі економічні результати для іноземного інвестора.

Оцінка узгодженості інтересів суб'єктів іноземного інвестування потребує, насамперед, аналізу загальних тенденцій процесу іноземного інвестування. Так, за 2003–2009 рр. динаміка потоків ПІІ мала позитивну тенденцію (рис. 1). Цьому сприяли стабільне економічне зростання, проведення реформ лібералізації у сфері інвестування, а також широкомасштабна стратегія інтернаціоналізації.

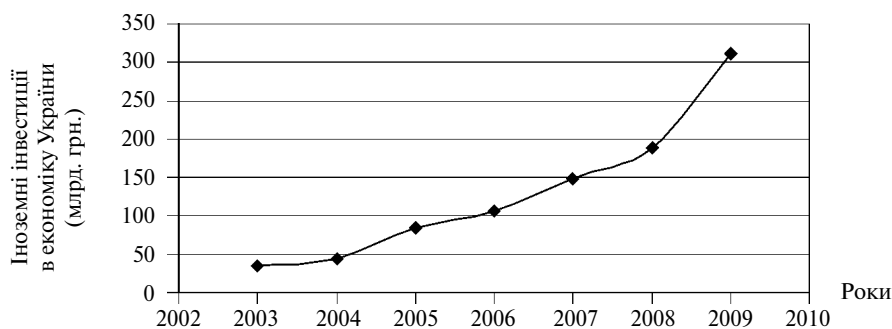

Рис. 1. Динаміка іноземних інвестицій в Україну за 2003–2009 рр.

⁵ Див.: Доклад о мировых инвестициях, 2010 год (<http://www.un.org/ru/development/surveys/docs/investments2010.pdf>).

⁶ Див.: Курс економіки. Учебник (Под ред. Б. А. Райзберга), 3-е изд., доп. М., “ИНФРА-М”, 2001, с. 85–104.

Проте у 2008 р. ситуація на ринку інвестицій погіршилася через глобальні кризові явища у світовій економіці, викликані нестабільністю фінансової системи США. Криза негативно вплинула на економічний розвиток більшості країн, що значною мірою позначилося на їхній інвестиційній привабливості. У 2009 р. в економіку України надійшло 4 млрд. дол. ПІІ, що на 12,4% більше, ніж у 2008 р. Незважаючи на уповільнення темпів зростання, в цілому за 2003–2009 рр. іноземні інвестиції в Україну збільшувалися щороку в середньому на 5,5 млрд. дол., або на 35,7% ⁷.

Переведення іноземних інвестицій у гривневий еквівалент здійснено на основі даних офіційного середньорічного курсу долара, встановленого Національним банком України. Так, у 2009 р. порівняно з 1996 р. обсяг ПІІ збільшився у 44,6 раза і становив 873 дол. на душу населення. У 1996 р. інвестували в економіку України 94 країни, у 2009 р. – 125. Найбільші обсяги ПІІ надійшли від нерезидентів з 10 країн, таких як Кіпр, Німеччина, Нідерланди, Російська Федерація, Австрія, Сполучене Королівство, Франція, США, Британські Віргінські острови та Швеція, на які припадало понад 81% загального обсягу ПІІ в економіку України. Після 1996 р. з 10 найбільших країн – інвесторів в Україну вибули Швейцарія, Ірландія, Бельгія та Польща, які поступилися місцем Швеції, Британським Віргінським островам, Австрії та Франції. Географічна структура ПІІ в Україну подана в таблиці 1.

Таблиця 1

ПІІ окремих країн в економіку України на 1 січня 2010 р. *

Країна	Обсяг інвестицій (млн. дол.)	% до підсумку
Кіпр.....	8593,2	21,5
Німеччина.....	6613,0	16,5
Нідерланди.....	4002,0	10,0
Російська Федерація.....	2674,6	6,7
Австрія.....	2604,1	6,5
Сполучене Королівство.....	2375,9	5,9
Франція.....	1640,1	4,1
США.....	1387,1	3,5
Британські Віргінські острови.....	1371,0	3,4
Швеція.....	1272,3	3,2
Італія.....	992,2	2,5
Польща.....	864,9	2,2
Швейцарія.....	805,5	2,0
Угорщина.....	675,1	1,7
Греція.....	330,9	0,8
Люксембург.....	252,5	0,6
Данія.....	187,8	0,5
Південна Корея.....	173,7	0,4
Інші країни.....	3210,9	8,0
Усього.....	40026,8	100,0

* Розраховано за даними Держкомстату України.

Аналіз галузевого розподілу свідчить про те, що у 2009 р. значні ПІІ були направлені в промисловість (23% загального обсягу), зокрема переробну (19%) та добувну (4%). Серед галузей переробної промисловості істотну частку інвестицій залучено у виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів, у ме-

⁷ Див.: Методичні рекомендації щодо оцінки рівня економічної безпеки України (За ред. академіка НАН України С. І. Пирожкова). К., НІПМБ, 2003, 42 с.

талургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів, хімічну та нафтохімічну промисловість, а також машинобудування. У фінансових установах акумульовано 22% прямих інвестицій (8968,4 млн. дол.); на підприємствах торгівлі, з ремонту автомобілів, побутових приладів і предметів особистого споживання – 11% (1657,5 млн. дол.); в організаціях, які проводять операції з нерухомістю, займаються інжинірингом і надають послуги підприємцям, – 10% (674,3 млн. дол.). У 2009 р. обсяги прямих інвестицій з України в економіку інших країн становили 6223,3 млн. дол., що забезпечує лише незначну частину фінансових ресурсів для здійснення довгострокових інвестиційних проектів. Прямі інвестиції з України здійснили 187 підприємств у 51 країну, більша частина яких надійшла в економіку Кіпру, що свідчить про інтенсивні процеси вивезення капіталу з країни ⁸.

Наведені дані свідчать про наявність розбіжностей в інтересах іноземних інвесторів і цілях економічного розвитку України. Так, триває інвестування у сфери з найбільш швидкою віддачею коштів (харчову промисловість, торгівлю, банківські послуги, металургію тощо). Але для забезпечення інноваційного розвитку економіки країни потрібні значні обсяги інвестицій у наукомісткі галузі (зокрема, авіа- і ракетобудування, точне приладо- і верстатобудування, нанотехнології). Відкритість банківського сектору для іноземних інвесторів зумовлює можливість фінансових спекуляцій на фінансовому ринку України, що негативно позначається на стабільності фінансової системи країни. Неузгодженість інтересів різних суб'єктів у процесі іноземного інвестування вимагає її кількісної оцінки для прийняття управлінських рішень у цій сфері.

У сучасній науковій літературі розглядаються різні підходи до питання узгодженості інтересів учасників іноземного інвестування. Так, з позицій інвестиційного менеджменту підприємств узгодження інтересів відбувається на основі угод, в яких установлюються відповідальність сторін, умови залучення інвестицій, їх структура та напрями використання. З точки зору державного регулювання інвестиційної діяльності узгодження інтересів учасників іноземного інвестування передбачає реалізацію соціальних, економічних, науково-технічних програм розвитку суспільства та державний захист інвестицій ⁹.

Спільне використання окреслених підходів дозволило визначити основних учасників іноземного інвестування: держава, іноземні інвестори та суб'єкти господарювання. Тому для кількісної оцінки узгодженості обрано три підсистеми, які відображають ступінь реалізації їх інтересів:

- оцінка інвестиційної привабливості держави (визначається показниками-стимуляторами, що сприяють підвищенню інвестиційної привабливості, та дестимуляторами, які знижують її);
- оцінка потреби в іноземних інвестиційних ресурсах;
- оцінка ефективності використання іноземних інвестицій.

Дані підсистеми враховують ступінь реалізації інтересів кожного з учасників процесу інвестування на макрорівні. Отже, моделювання їх загальної узгодженості полягає в побудові агрегованої моделі, що кількісно враховує всі підсистеми. У цілому процес побудови моделі узгодженості інтересів учасників інвестиційного процесу подано на рисунку 2.

⁸ Див.: <http://ukrstat.gov.ua>.

⁹ Див.: В о в ч а к О. Д. Інвестування. Навчальний посібник. Львів, “Новий Світ-2000”, 2008, с. 105.

Рис. 2. Процес статистичного моделювання узгодженості інтересів суб'єктів іноземного інвестування

Як видно з рисунка 2, моделювання включає такі етапи.

1. Вибір мети моделювання.
2. Вибір підсистем оцінки.
3. Вибір статистичних показників і оцінку підсистем.
4. Побудову моделі інтегрального показника узгодженості інтересів.
5. Розробку рекомендацій за результатами реалізації моделі.

Відповідно до окресленого процесу моделювання узгодженості, складовими оцінки інтересів учасників інвестування є інвестиційна привабливість, потреба в іноземних інвестиціях, а також ефективність їх використання. Кожна складова подана визначеним набором статистичних показників, вибір яких базується на таких припущеннях. Інвестиційну привабливість країни зумовлює динаміка її економічного розвитку, що відбито в темпах зростання ВДВ та інших показниках, а знижує — неефективність господарювання, зокрема, високі матеріаломісткість виробництва, ступінь спрацювання та незначне оновлення основних фондів. Потреба в іноземних інвестиціях знижується при збільшенні власних коштів країни, що позначається на темпах зростання валового нагромадження капіталу і державних витрат на економічну діяльність. Ефективність використання іноземних інвестицій визначається, насамперед, співвідношенням прибутку від інвестування та обсягу іноземних інвестицій, що на макрорівні відображено в показнику капіталовіддачі іноземних інвестицій.

У таблиці 2 подано розрахункові оцінки складових моделі узгодження інтересів учасників іноземного інвестування.

Таблиця 2

Розрахункові оцінки інвестиційної привабливості, потреби й ефективності іноземного інвестування *

Роки	Темп зростання ВДВ у поточних цінах (%)	Матеріаломісткість (проміжне споживання/валовий випуск) (%)	Рентабельність операційної діяльності (%)	Темп зростання валового випуску (%)	Коефіцієнт спрацювання основних фондів (%)	Частка інноваційної продукції в загальному обсягу (%)	Частка витрат у ВВП державного бюджету на економічну діяльність (%)	Капіталовіддача (грн. на 1 грн. іноземних інвестицій)
2003	100,0	60,209	4,3	100,00	48,0	4,46	4,56	11,01
2004	130,3	61,352	6,4	134,17	49,3	4,69	5,42	9,73
2005	124,1	60,969	7,0	122,92	49,0	5,33	4,33	9,93
2006	122,0	59,894	6,6	118,74	51,5	5,60	5,02	6,49
2007	133,9	59,440	6,8	132,39	52,6	5,60	5,62	6,74
2008	129,8	60,226	3,9	132,40	61,2	5,00	5,41	6,37
2009	96,7	57,420	3,3	90,33	71,2	3,90	4,35	4,85

* Розраховано на основі даних Держкомстату України.

Як видно з таблиці 2, показники, що відображають інвестиційну привабливість, потребу й ефективність іноземного інвестування, представлено як факторами-стимуляторами (темпом зростання ВДВ і часткою інноваційної продукції в загальному обсягу промислової продукції), так і дестимуляторами (матеріаломісткістю та спрацюванням основних фондів).

У процесі оцінки потреби країни в інвестиціях обрано показники-дестимулятори, що знижують рівень цієї потреби, тобто показники, зростання яких означає збільшення власних коштів. До них можна віднести темпи зростання валового нагромадження основного капіталу та частку витрат у ВВП державного бюджету на економічну діяльність. Для оцінки ефективності використання іноземних інвестицій обрано стимулятори, тобто показники, що відображають її зростання: рентабельність операційної діяльності підприємств та капіталовіддача іноземних інвестицій.

Статистичну оцінку кожної підсистеми у статті здійснено на основі розрахунку часткових показників за методом багатовимірної середньої. Використання даного методу спричиняє нормування обраних показників, тобто порівняння з еталоном, критичним значенням або нормою.

У науковій літературі існує багато способів нормування. Для досягнення поставленої мети як найбільш доцільний обрано метод нормування за мінімальним (максимальним) показником завдяки наявності саме таких критичних значень, офіційно закріплених Методикою розрахунку економічної безпеки країни ¹⁰ (табл. 3).

¹⁰ Див.: Методичні рекомендації щодо оцінки рівня економічної безпеки України.

Таблиця 3

Граничні значення для нормування

Показник	Стимулятор/дестимулятор	Граничне значення
Матеріаломісткість (%)	дестимулятор	max 50
Рентабельність операційної діяльності (%)	стимулятор	min 10
Коефіцієнт спрацювання основних фондів (%)	дестимулятор	max 35
Частка інноваційної продукції в загальному обсягу виробництва (%)	стимулятор	min 5
Частка витрат у ВВП державного бюджету на економічну діяльність (%)	дестимулятор	min 8
Темп зростання ВДВ* (%)	стимулятор	max 134
Капіталовіддача (грн. на 1 грн. іноземних інвестицій)	стимулятор	max 12

* За даними 2003–2009 рр.

Згідно з обраним методом, нормовані рівні для стимуляторів та дестимуляторів розраховуються, відповідно, за формулою ¹¹

$$Z_{ij} = \frac{X_{ij}}{X_j^{\max}}, Z_{ij} = \frac{X_j^{\min}}{X_{ij}}, \quad (1)$$

де X_j^{\min} , X_j^{\max} – відповідно, мінімальний або максимальний розмір граничного значення; X_{ij} – фактичне значення показника у відповідному році.

З урахуванням наведених критеріїв здійснено розрахунок нормованих показників. Індекс за кожною складовою оцінки узгодженості розраховано методом багатовимірної середньої, на основі якої розраховано інтегральний індекс узгодженості інтересів учасників інвестування за формулою простої середньої арифметичної з індексів інвестиційної привабливості, потреби в іноземних інвестиціях та ефективності їх використання. Отримані показники в динаміці представлено в таблиці 4.

Таблиця 4

Інтегральна оцінка узгодженості інтересів учасників іноземного інвестування в Україні за 2003–2009 рр.

Рік	Індекс інвестиційної привабливості (I_{Π})	Індекс потреби в іноземних інвестиціях (I_{Π})	Індекс ефективності використання іноземних інвестицій ($I_{Еф}$)	Інтегральний індекс узгодженості інтересів учасників інвестування
2003	0,265	1,006	0,674	0,648
2004	0,319	0,741	0,725	0,595
2005	0,343	0,969	0,764	0,692
2006	0,340	0,858	0,600	0,599
2007	0,357	0,721	0,621	0,566
2008	0,254	0,749	0,460	0,488
2009	0,080	1,085	0,367	0,510

Як видно з даних таблиці 4, індекси оцінки потреби в іноземних інвестиціях у 2003 р. і 2009 р. більші за 1, що пов'язано з перевищенням фактичних показників над гранично припустимими (згідно з Методикою розрахунку економічної безпеки країни).

¹¹ Див.: Єріна А. М., Захожай В. Б., Єрін Д. Л. Методологія наукових досліджень. Навчальний посібник. К., Центр навчальної літератури, 2004, 88 с.

Ступінь узгодженості інтересів суб'єктів іноземного інвестування знизилася за 2003–2009 рр. на 21,3% і становила 0,51. Дана ситуація свідчить про необхідність прийняття управлінських рішень щодо підвищення ступеня узгодженості з метою взаємовигідності іноземного інвестування як для інвесторів, так і для держави-реципієнта з урахуванням розвитку та ефективного функціонування об'єктів інвестування.

Узгодженість інтересів (рис. 3) характеризується нестійкою динамікою, відсутністю чіткої тенденції змін за весь період. При цьому якісно виділяються два субперіоди: 2003–2005 рр. і 2005–2009 рр. Так, до 2005 р. спостерігалось зростання ступеня узгодженості, 2005 р. став точкою зміни напрямку тенденції, коли тренд зростання змінився трендом стрімкого зниження узгодженості. Останнє пояснюється кризовими явищами в економіці країни, що вплинуло на загальну невизначеність у соціально-економічній сфері й зумовило зростання біфуркаційності процесів макроекономічної сфери. Як відомо, посилення невизначеності зовнішнього середовища істотно знижує і ефективність прийняття рішень, і ефективність діяльності в цілому. Отримані результати вказують на необхідність подальшого зменшення невизначеності зовнішнього середовища, що належить до функцій органів державного управління.

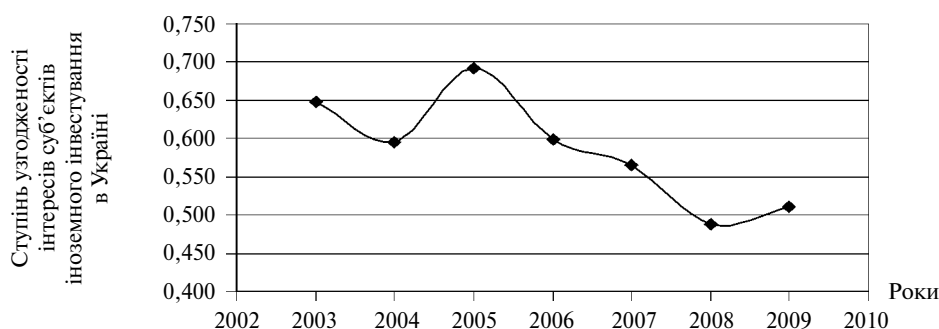

Рис. 3. Динаміка ступеня узгодженості інтересів суб'єктів іноземного інвестування в Україні за 2003–2009 рр.

Важливу роль у процесі оцінки збалансованості іноземного інвестування відіграє визначення ступеня структурної узгодженості, тобто збігу пріоритетів розвитку держави за видами економічної діяльності з пріоритетами іноземних інвесторів. Таку оцінку можна проводити за допомогою показника рангової кореляції Спірмена. Запропонований нами методичний підхід до оцінки структурної узгодженості складається з таких етапів.

1. Визначення рангів окремих видів економічної діяльності (R_g) за пріоритетними напрямками розвитку держави (згідно з офіційними програмами розвитку України).

2. Визначення рангів видів економічної діяльності (R_p) за фактичними обсягами іноземного інвестування.

3. Розрахунок показника рангової кореляції Спірмена (ρ), який здійснюється за формулою

$$\rho = 1 - \frac{6\sum d^2}{n(n^2 - 1)}, \quad (2)$$

де $d = R_g - R_p$; n – кількість видів економічної діяльності.

4. Аналіз результатів розрахунку.

Апробацію методичного підходу проведено на прикладі промисловості України з огляду на її найбільшу привабливість для іноземних інвесторів і вагомість в економічному розвитку держави (табл. 6). Ранги видів економічної діяльності за пріоритетними напрямками розвитку держави визначено на підставі “Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2017 року”. Ранги видів економічної діяльності за фактичними обсягами іноземного інвестування визначено за допомогою офіційних статистичних даних України за 2009 р., на базі яких розраховано коефіцієнт рангової кореляції.

Таблиця 5

Допоміжні розрахунки для визначення структурної узгодженості іноземного інвестування в Україні за 2009 р.

Основні галузі промисловості	Обсяг ПІІ (млн. дол.)	Ранг галузі за обсягом ПІІ (R_p)	Ранг галузі за державною програмою (R_g)	$d^2 = (R_g - R_p)^2$
Гірничо-металургійний комплекс.....	1128,1	2	2	0
Легка промисловість.....	145,5	5	4	1
Деревина та вироби з неї...	280,5	4	5	1
Хімічна та нафтохімічна промисловість.....	1205,6	1	3	4
Машинобудування.....	1094,1	3	1	4
Усього.....	3853,8	—	—	10

На основі даних таблиці 6 розраховано коефіцієнт рангової кореляції Спірмена:

$$\rho = 1 - \frac{6 \sum d^2}{n(n^2 - 1)} = 1 - \frac{6 \cdot 10}{5(25 - 1)} = 1 - 0,5 = 0,5; \quad \rho^2 = 0,5^2 = 0,25.$$

Його значення можуть коливатися в межах від -1 до 1 . У нашому випадку у 2009 р. для України він дорівнював $0,5$, коефіцієнт детермінації становив $0,25$, що свідчить лише про 25-процентну узгодженість інтересів держави та іноземних інвесторів щодо пріоритетних для інвестування галузей промисловості.

Отримані в процесі дослідження результати дозволяють зробити висновок, що процес іноземного інвестування — один з вагомих чинників економічного зростання країни. Запропонований у статті підхід до статистичної оцінки узгодженості інтересів учасників іноземного інвестування дозволяє об’єктивно оцінити існуючу ситуацію в країні та розробити напрями прийняття рішень для вдосконалення інвестиційної політики держави, підвищення інвестиційної привабливості й ефективності інвестування в цілому і за видами економічної діяльності. Умовою забезпечення ефективності та взаємовигідності іноземного інвестування для всіх його учасників є узгодженість їх інтересів, що зумовлює узгодженість дій.

Досягнення узгодженості інтересів як інвесторів, так і держави на практиці — досить складний процес, що потребує певного інструментарію для її кількісної оцінки, тобто вибору показників відображення, критеріїв досягнення та методичних підходів до її вимірювання. Для узгодженості інтересів учасників іноземного інвестування необхідна організація науково обґрунтованого відбору інвестиційних проектів, чіткого визначення умов та пріоритетів інвестування в угодах окремо для мікро-, макро- і регіонального рівнів, зростання обсягів власних коштів з

метою зменшення залежності економіки України від іноземного капіталу, забезпечення стабільного режиму оподаткування та валютного регулювання тощо. Реалізація цих заходів дозволить активізувати процес іноземного інвестування і одночасно забезпечить сталі темпи соціально-економічного розвитку України в сучасних умовах.

Стаття надійшла до редакції 24 січня 2011 р.

УДК 336.532.2

Ю. РАДІОНОВ,
кандидат економічних наук

ПРИЧИНИ І НАСЛІДКИ НЕЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ МІЖБЮДЖЕТНИХ ТРАНСФЕРТІВ

Досліджено процеси, пов'язані з неефективним використанням бюджетних коштів. Встановлено причини та негативні чинники бюджетних правопорушень, їх вплив на соціально-економічний розвиток територій, а також запропоновано шляхи вирішення цієї проблеми.

В Україні тривають процеси становлення національної фінансової системи і реформування бюджетної системи, основні складові якої — державний та місцеві бюджети. У бюджетах різних рівнів зосереджується переважна частина державних фінансових ресурсів, за допомогою яких розвивається держава, підвищується добробут населення. Розподіляючи та перерозподіляючи ВВП, держава використовує бюджет як один з вагомих інструментів впливу на розвиток продуктивних сил, регулювання соціально-економічних процесів.

На сьогодні гострою залишається проблема формування ефективної бюджетної політики як ключової умови для досягнення фінансової стабільності, сталого економічного зростання, забезпечення необхідних доходів для всіх основних ланок бюджетної системи. Подальшого реформування потребує система міжбюджетних відносин з метою створення прозорого механізму раціонального та ефективного застосування міжбюджетних трансфертів. Як відомо, ефективне використання бюджетних коштів є головним завданням держави, її органів та структур і свідчить про якість управління фінансовими ресурсами країни. В умовах фінансово-економічної кризи ці питання набувають особливого значення та вимагають відповідного реагування.

Причиною більшості недоліків бюджетної системи вчені називають бюджетний процес, який ще недостатньо зорієнтований на досягнення конкретних запланованих цілей.